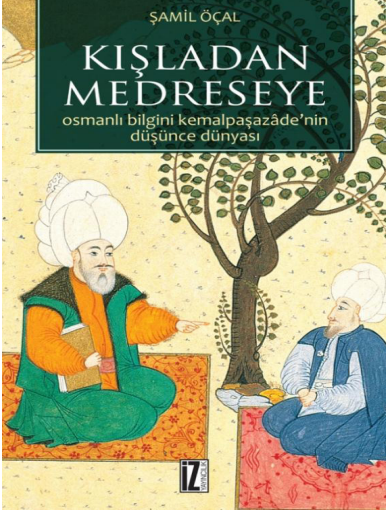

**ŞAMİL ÖÇAL, KIŞLADAN MEDRESEYE-OSMANLI BİLGİNİ
KEMALPAŞAZÂDE'NİN DÜŞÜNCE DÜNYASI, İZ YAYINCILIK,
İSTANBUL 2013, 626 S.***

*Şamil Öçal, From Barrack to the Madrasah-Ottoman Scholar Kemalpaşazâde's
World of Thought, Iz Publishing, Istanbul 2013, 626 pgs.*

*Cenk TAMER***

Kelam ve İslam Felsefesi Profesörü Şamil Öçal, “Kışladan Medreseye” adlı eserinde Osmanlı döneminin en önemli filozof ve şeyhülislamlarından “İbn Kemal” ya da “Kemalpaşazâde”nin (15.-16.yy) düşünce dünyasını ele almaktadır. Yazar, İslam alimi Kemalpaşazâde’nin felsefe ve kelam alanındaki eserlerinden yola çıkarak İslam felsefesi literatüründe ciddi bir eksiklik olarak görülen Osmanlı dönemi düşünce hayatını okuyucularla buluşturmaktadır. Nitekim

çalışmanın hemen başında yazar, İslam felsefesi alanındaki çalışmaların daha çok Osmanlı öncesi dönemlere ait olduğunu ve bunda Gazzâlî’nin rasyonalist felsefe olarak bilinen ve hakikatin akıl yoluyla bulunabileceğini savunan Meşşâî filozoflara getirdiği eleştirilerin etkili olduğunu belirtmiştir.

Gazzâlî’nin eleştirilerinin Osmanlı’daki felsefi çabaların yönünü değiştirdiğini vurgulayan yazar, bu değişimle birlikte kelam ile felsefenin adeta iç içe girdiğini, bağımsızlıklarını yitirdiğini ve Osmanlı alimlerinin bu değişim süreci içerisinde eserler vermeye çalıştıklarını belirtmiştir. Bu nedenle Osmanlı’da Farabi, İbn Sina ya da İbn Rüşd gibi meşhur filozofların yetişmesi mümkün olmamış, ayrıca İbn Rüşd’ün ölümünden sonra daha çok şerh ve haşiyeye türü eserler yazılmıştır. Yazar, bunda etkili olan faktörleri ise Osmanlıların İslam düşüncesinin artık “pekişmişlik” dönemine ulaşması, dışa açılmaktan ziyade iç sistematigi kurmaya yönelmesi

* Geliş Tarihi: 01.11.2018 – Kabul Tarihi: 01.12.2018

** Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü; Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Araştırma Asistanı, e-posta: cenk.tamer@gazi.edu.tr

ve dolayısıyla başka kültürel coğrafyalardaki düşüncelerle ilgilenmemesi olarak göstermiştir. Yazara göre; bahsedilen olguların da etkisiyle Osmanlı medreselerinde felsefi eserlerin okutulması yasaklanmış ve bu kurumlar devletin resmî ideolojisi için meşruiyet temelini oluşturulduğu bir ilim merkezi haline gelmiştir. Böylece Osmanlı alimlerinin çalışmalarının çerçevesi de belirlenmiştir; nakli ilimleri okutmak ve bu ilimlerin öğrenimini kolaylaştırmak için şerh ve haşiyeler kaleme almaktır.

Yazar, Kemalpaşazâde'nin etkin bir şekilde sahnede olduğu 16. yüzyılın, Safevilerin de etkisiyle mistik-heterodoks öğretilerin hızla yayıldığı ve Melami, Halveti ve Kalenderi tarikatlarının devlet tarafından sıkı takip altında tutulduğu bir dönem olduğunu vurgulamaktadır. Buradan hareketle yazar, Şeyhülislam Kemalpaşazâde'nin eserlerinin ve fetvalarının önemli bir kısmının bu sapkın hareketleri akli ve nakli delillerle çürütmek için kaleme alınan eserler olduğunu vurgulamaktadır. Dahası Kemalpaşazâde, başta felsefe, kelim, mantık, tasavvuf ve mezhepler tarihi olmak üzere çeşitli bilim dallarına ait 230 civarında eseri bulunan bir ilim adamıdır. Bu yönüyle Kemalpaşazâde gerçek bir filozoftur. Nitekim yazar, Kemalpaşazâde'nin felsefe ve kelim alanındaki görüşlerini ortaya koymak suretiyle Osmanlı ilim zihniyetinin ve İslam düşünce geleneğinin anlaşılmasına önemli bir katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu yönüyle eser, İslam felsefesi ve Osmanlı düşünce sistemine ilgi duyanlar için çok kıymetli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bunun yanı sıra eserin literatürde önemli bir eksiklik olarak görülen İslam felsefesinin Osmanlı dönemini, büyük İslam alimlerinden olan Kemalpaşazâde'nin eserleri üzerinden ele alması, çalışmayı daha da değerli kılmaktadır. Konuyu sistematik bir şekilde ele alan yazar, çalışmanın akışını bozacak ve özünden uzaklaşmasına neden olacak ayrıntılardan kaçınmıştır. Bu doğrultuda yazar, Kemalpaşazâde'nin epistemolojik bakışını ortaya koyarak çalışmayı teorik bir alana hapsetmek yerine özellikle çalışmanın son bölümlerinde Kemalpaşazâde'nin heterodoks mezhep ve Sufi gruplara olan bakışını ele almıştır.

Eserin birinci bölümünde İbn Kemal'in hayatından kısaca bahsedilmiş, ardından yazmış olduğu eserlere ve kullandığı kaynaklara yer verilmiştir. Bu sayede okuyucunun, Kemalpaşazâde'nin düşünce dünyasının nasıl oluştuğuna ve İslam felsefesine sunduğu katkılara dair bilgi edinmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın esas konusunu oluşturan ikinci ve üçüncü bölümlerde sırasıyla Kemalpaşazâde'nin felsefi ve Kelamî görüşleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra yazar, Kemalpaşazâde'nin heterodoks mezhep ve Sufi gruplarla ilgili görüşlerini ortaya koymak suretiyle dönemin toplumsal dinamiklerini ve ilim dünyasının karşılaştığı zorlukları gözler önüne sermiştir. Eserde son olarak Kemalpaşazâde'nin insana ve insana taalluk eden çeşitli meselelere dair görüşleri ele alınmıştır.